

CÂTEVA SEMNIFICAȚII ALE METAFOREI CORABIEI ÎN SCRIERILE HRISOSTOMICE*

Tincuța CLOȘCĂ

În veacurile Antichității târzii, incidența retoricii asupra literaturii și asupra culturii în sens larg a fost un fenomen foarte răspândit. Examinând cu atenție scrierile patristice, se observă că acestea sunt bazate mai ales pe idealul și pe practica retoricii¹.

Ioan Hrisostom, dându-și seama de valoarea artei oratorice păgâne pentru difuzarea învățaturii creștine, nu a ezitat de a o pune în slujba acesteia din urmă. Când o imită în discursurile sale, el face aceasta folosind numai aspectul ei tehnico-formal², întrucât nu căuta să strălucească doar prin frumusețea formei, ci și prin temeinicia ideilor. Cu alte cuvinte, asemenea multor scriitori bisericești greci și latini ai veacului al IV-lea, Ioan Hrisostom cerea să nu se dea întâietate formei asupra fondului, stilului asupra ideilor, artificiului oratoric asupra conținutului învățaturii creștine. Mai mult, el se pronunța împotriva formei goale, nu împotriva celei menite de a da expresie pregnantă învățăturilor creștine³.

De asemenea, evitând patosul și sonoritatea bogată îndrăgite de alți oratori, Ioan Hrisostom nu se îngrijea de cuvinte și expresii frumoase, ci spunea lucrurile simplu, așa cum gândea, și fără cercetare, cu primele

*Lucrare realizată în cadrul proiectului POSDRU/88/1.5/S/47646, cofinanțat din Fondul Social European, prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.

¹ Claudio Moreschini, Enrico Norelli, *Istoria literaturii creștine vechi grecești și latine, II, De la Conciliul de la Niceea până la începuturile Evului Mediu*, traducere de Elena Caraboi, Doina Cernica, Emanuela și Dana Zămosteanu, Iași, 2004, p. 24.

² Dumitru Belu, *Cu privire la predică în concepția Sfântului Ioan Gură de Aur*, în *Mitropolia Ardealului*, 3-4, 1958, p. 268.

³ Mihail Bulacu, *Principiile fundamentale ale omileticii ortodoxe*, în *Studii Teologice*, 8-10, 1977, p. 631.

cuvinte care îi veneau în minte, pentru ca fiecare să-l poată înțelege⁴. Așadar, toate omiliile sale, rostite într-un limbaj dulce și armonios, abundând în metafore, uneori cam lungi, cu multe divagații, dar întotdeauna adaptat auditorilor și nevoilor lor prezente⁵, aveau un vădit caracter edificator și un conținut „popular”, în care retorica este adeseori întrezărită.

Semnificativ este faptul că discursul său este rezultatul atât al efortului de a se face înțeles de către ascultători, cât și al controverselor și discuțiilor teologice. De aceea, Ioan Hrisostom a căutat expresiile, comparațiile și formulele cele mai potrivite pentru a demasca eroarea de credință și pentru a combate imoralitatea, făcând astfel ca ascultătorii săi să înțeleagă mesajul său⁶. Printre acestea se numără și metafora.

Metafora este clasată printre figurile de discurs alcătuite dintr-un singur cuvânt și presupune o deplasare și o extindere a sensului acestuia⁷. Mai mult, potrivit celei mai uzuale definiții, metafora (de la cuvântul grec *metaphorein* = „a duce/a purta dincolo”) facilitează înțelegerea unui lucru în termenii altui lucru. În acest sens, metafora este foarte asemănătoare cu analogia sau cu o comparație subînțeleasă⁸.

În cele ce urmează, vom prezenta una dintre metaforele utilizate de către Ioan Hrisostom – cea a corabiei. Nu este singura. În opera hrisostomică, se mai întâlnesc metafora *stadionului*, *a atletului*, *a doctorului*, *a ostașului*, *a luptătorului*, *a plugarului*, însă cea a corabiei este cea mai uzitată. Niciând, poate, capacitatea de sugestie nu a fost mai mare ca în opera lui Ioan Hrisostom, care i-a atribuit menirea de a servi atât ca emblemă a factorilor ce sunt necesari pentru prosperitatea și edificarea morală a societății în care trăia, cât și ca mijloc de combatere a viciilor⁹.

⁴ Liviu Petcu, *Studiu introductiv la Lumina Sfințelor Scripturi. Antologie tematică din opera Sfântului Ioan Gură de Aur*, volumul I (A-I), Iași, 2007, p. 24.

⁵ *Ibidem*, p. 25.

⁶ Ioan D. Popa, *Opera Sfinților Părinți din «epoca de aur» ca izvor al prediciei*, în *Studii Teologice*, 5-6, 1970, p. 437.

⁷ Paul Ricoeur, *Metafora vie*, traducere și cuvânt înainte de Irina Mavrodin, București, 1984, p. 13.

⁸ Alexandru-Florin Platon, *Metafora corpului în cultura medievală. Câteva probleme de metodă*, în *Ideologii politice și reprezentări ale puterii*, studii reunite de Alexandru-Florin Platon, Bogdan Maleon și Liviu Pilat, Iași, 2009, p. 17-18.

⁹ Veniamin Micle, *Sfântul Ioan Gură de Aur predicator social*, în *Mitropolia Ardealului*, 7-8, 1968, p. 527.

Desigur, metafora corabiei nu se întâlnește pentru prima dată în opera lui Ioan Hrisostom. De exemplu, Tertullian (cca 150 - cca 230) face din imagina corabiei simbolul explicit al Bisericii: „în rest, scria el în tratatul *De baptismo*, barca prefigura Biserica care pe marea lumii este scuturată de valurile persecuțiilor și ispitelor, în timp ce Domnul în răbdarea sa pare să doarmă până în ultima clipă când, trezit de rugăciunea sfinților, stăpânește lumea și redă pacea alor săi”¹⁰. Cu aceeași semnificație, ea mai apare la Ciprian al Carthaginei (cca 200 - 258), în *De Catholicae Ecclesiae Unitate* („Despre unitatea Bisericii”), la Origen (cca 185 – cca 253)¹¹ și la Teofil al Antiohiei(? - cca 180); acesta din urmă scria: „Și precum piraii, după ce au umplut corăbiile cu călători, sfărâmă corăbiile, ca să le nimicească, tot așa se întâmplă și cu cei răătăciți de la adevăr: pier din pricina rătăcirii”¹². Mai mult, Hipolit al Romei (cca 170 – 235), prezentând alegoria catehetică a Bisericii, spunea: „corăbiile sunt bisericile care, încercate de tulburările și de violența spiritului străin acestei lumi, se refugiază întru Domnul ca într-un port liniștit”¹³.

În scrierile hrisostomice corabia nu simbolizează doar Biserica, ci are o multitudine de semnificații: ea este simbol pentru suflet, Univers, pentru personajele biblice, pentru sfinți. Printre ele, și valorile morale creștine, asupra cărora vom insista în rândurile ce urmează.

Cum se știe, în Antichitatea târzie și-au făcut loc o morală și o antropologie mai umaniste, dominate de idei, fapte și valori altădată neglijate sau desconsiderate, precum cumpătarea în ceea ce privește bunurile materiale, postul, înfrânarea sexuală, fecioria și celibatul ca „paradigme ale mântuirii”, un sentiment mai puternic al solidarității familiale, penitența ca model de sfințenie, ascetismul ș.a.¹⁴

Unele dintre acestea se întâlnesc și în opera hrisostomică, exprimate sub forma metaforei corabiei. Astfel, despre înfrânarea

¹⁰ Tertullian, *Despre botez (De baptismo)*, XII, 8, în *Apologeți de limbă latină, (Părinți și Scriitori Bisericești 3)*, traducere de N. Chițescu, E. Constantin, P. Papadopol și D. Popescu, introducere, note și indici de N. Chițescu, București, 1981, p. 243.

¹¹ *Apud* Jean Daniélou, *Simboluri creștine primitive*, traducere din limba franceză de Anca Opric și Eugenia Arjoa, Timișoara, 1998, p. 65.

¹² Teofil al Antiohiei, *Trei cărți către Autolic*, II, XIV, în *Apologeți de limbă greacă (Părinți și Scriitori Bisericești 2)*, traducere, introducere, note și indici de T. Bodogae, Olimp Căciula, D. Fecioru, București, 1980, p. 306.

¹³ *Apud* Jean Daniélou, *op. cit.*, p. 66.

¹⁴ Nelu Zugravu, *Antichitatea târzie*, traduceri inedite din limba latină și greacă de Claudia Tărnauceanu și Mihaela Paraschiv, Iași, 2005, p. 47-48.

alimentară sau post, Ioan Hrisostom spunea într-una dintre omiliile la *Facere*: „după cum corăbiile ușoare străbat mai iute mările, iar dacă sunt încărcate peste măsură se scufundă, tot așa și postul face mai ușoară mintea și o pregătește să străbată cu ușurință oceanul acestei vieți”¹⁵. Motivul este reluat în numeroase alte predici. De pildă, în *Despre soartă și providență*, pentru a convinge pe ascultătorii săi să postească, el menționa: „după cum o corabie încărcată cu mărfuri mai mult decât poate lua se îneacă, împovărată fiind de greutatea încărcăturii, tot așa și sufletul, sau trupul nostru, când primește mâncăruri peste puterea lui, se încarcă prea mult și, neputând suporta greutatea celor pe care le are în el, se îneacă în oceanul pierzării și căpitanul, și corăbierii, și cârmacii, și călătorii și pierde o dată cu ei și încărcătura. După cum unor corăbii încărcate prea mult nu le este de nici un folos nici liniștea mării, nici știința căpitanului, nici mulțimea corăbierilor, nici măiestria construcției, nici anotimpul prielnic – nefiindu-i nimic de folos unei corăbii atât de primejduite – tot așa, și cu cei cărora le place să se desfete cu mâncăruri și băuturi; nimic nu poate scăpa un suflet atât de primejduit, nici mulțimea gândurilor, nici învățătura, nici sfatul, nici îndemnurile, nici muștrările, nici înlesnirea celor viitoare, nici rușinea, nici învinuirea celor prezente; ci necumpătarea le biruie pe toate și-l îneacă, aducând peste lacom, cu voia sau fără voia lui, noian cumplit de ape”¹⁶. Mai mult, într-una dintre cele 21 de *Omilii la Statui*, Ioan Hrisostom le spunea adeseori ascultătorilor săi că: „așa cum negustorii nu au vreun folos de pe urma lungilor lor călătorii pe mare decât dacă au pe corăbii încărcătură și marfă multă. Tot așa și noi nu avem vreun folos de pe urma postului dacă îl trecem fără socoteală, fără rost, în zadar”¹⁷.

¹⁵ Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, I, 4, în *Scrieri*, partea întâi (*Părinți și Scriitori Bisericești* 21), traducere, introducere, indici și note de Dumitru Fecioru, București, 1987, p. 36 (în continuare *Scrieri*, partea întâi).

¹⁶ Idem, *Despre soartă și providență*, VI, traducere din limba greacă veche și note de Adrian Tănăsescu-Vlas, București, 2002, p. 198; idem, *Îmbuibarea pântecului și beția*, în *Problemele vieții*, traducere de Cristian Spătărelu și Daniela Filimon, p. 147; idem, *Omilii la Facere*, X, 2, în *Scrieri*, partea întâi, p. 118; idem, *Nimeni nu îl vatămă pe cel ce nu se vatămă*, 7, în *Despre desfătarea celor viitoare. Să nu deznădăjduim. Nouă cuvântări la Cartea Facerii*, traducere din limba greacă veche de Dumitru Fecioru, București, 2008, p. 195 (în continuare *Despre desfătarea celor viitoare...*).

¹⁷ Idem, *Omiliile la statui*, XVI, 6, traducere din limba greacă veche și note de Dumitru Fecioru, București, 2007, p. 275 (în continuare *Omilii la statui*).

Tot prin intermediul metaforei corabiei, Ioan Hrisostom, descrie atitudinea pe care trebuia să o adopte ascultătorii săi la începutul fiecărui post. Astfel, el îi îndemna, zicându-le: „precum după sfârșitul iernii, când începe vara corăbierul duce în mare vasul său, [...], așa și noi, când a sosit timpul postului, ca o vară a sufletului, [...], precum corăbierii împotriva valurilor, poftelor celor fără de rânduială să opunem cugetările cele sfinte. Căci creștinul este [...], un corăbier, [...]. Furtuna patimilor trebuie acum să o liniștești, valurile poftelor celor fără rânduială să le domolești, corăbioara sufletului tău să o scapi, să întrebuințezi toată prevederea și vei fi un cârmaci duhovnicesc”¹⁸.

Totodată, reține atenția maniera în care Ioan Hrisostom își încuraja credincioșii să se străduiască la fel de mult pe calea virtuților, chiar și atunci când postul este pe sfârșite. Astfel, Hrisostom îi sfătuia ca la sfârșitul celor patruzeci de zile ale marelui post, săvârșind înotarea postului și sosind la liman cu darul lui Dumnezeu, să nu se lenevească pentru aceasta, ci pentru aceasta să arate mai multă osârdie și priveghere, „căci și corăbierii după ce trec noianuri nenumărate, când voiesc să intre în liman cu corabia plină, atunci mai ales au mai multă grijă, ca nu cumva corabia să se lovească de vreo stâncă acoperită cu apă și așa să facă nefolositoare toată osteneala lor de mai înainte.[...]. Deci, precum corăbierii, [...] atunci înmulțesc osârdia și privegherea când se apropie de sfârșit, așa și noi, care am ajuns cu darul lui Dumnezeu la această Săptămână Mare, trebuie să arătăm mai multă osârdie la post; să facem rugăciunile mai cu tărie; să ne mărturisim mai cu de-amănuntul și mai des păcatele noastre; să lucrăm faptele cele bune, milostenie îndestulată,

¹⁸ Idem, *Cuvânt la Duminica a treia a Sfântului și Marelui Post*, în *Puțul, care s-a tălmăcit din limba elinească de arhiepiscopul și mitropolitul a toată Ungrovlahia Kir Grigore Dascălul pentru folosul neamului nostru*, București, 2001, p. 77 (în continuare *Puțul*); idem, *Omiliile la statui*, III, 3, p. 65; idem, *Nouă cuvântări la Cartea Facerii*, I, 1, în *Despre desfătarea celor viitoare...*, p. 290-291; idem, *Cele dintâi omilii la Facere*, I, 1, traducere din limba greacă veche și note de Tănăsescu-Vlas, București 2004, p. 7-8; idem, *Către iudei*, IV, 1, în *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, traducere din limba greacă veche și note de Dumitru Fecioru, București, 2007, p. 289-290; idem, *Cuvânt la Duminica a patra a Sfântului și Marelui Post*, în *Omilii la Postul cel Mare*, versiune românească îmbunătățită pornind de la ediția tradusă și îngrijită de Episcopul Romanului, Melchisedec (1893), București, 1997, p. 81-82 (în continuare *Omilii la Postul cel Mare...*); idem, *Omilie la aducerea episcopului Flavian să facă solire la împăratul pentru cetate/ care este postul cel adevărat/ mai rău este a prihăni, decât a mânca carne de om/ pentru cei ce s-au junghiat pentru zarvă/ către cei ce tânjesc că s-au aprins mulți din cei nevinovați*, în *Puțul*, p. 176.

blândețe, smerenie și toate celelalte fapte bune, ca ajungând la Ziua cea domnească a Paștilor cu aceste isprăvi, să dobândim daruri de la Stăpânul”¹⁹. În alte omilii, motivând îndemnul acesta referitor la post, Ioan Hrisostom preciza: „Și atunci diavolul atunci, la sfârșit, suflă cu mai multă putere. Întocmai ca pirații care călătoresc pe mare; nu atacă corăbiile când ies din port – care le-ar fi folosul să scufunde corabia când e goală? –, ci când se întorc și sunt încărcate; atunci își folosesc toată iscusința. Tot așa și vicleanul acela demon; când vede că am adunat multe: post, rugăciuni, milostenii, curăție trupească și sufletească și toate virtuțile, când vede corabia noastră plină de pietrele prețioase ale buneicredinței, atunci ne atacă, atunci ne găurește din toate părțile visteria, ca să scufunde chiar în gura portului și să intrăm în port goi”²⁰.

Sugestivă este analogia dintre drumul corăbiilor pe mare și perioada postului, care are o destinație precisă, precum corăbiile. În cea de-a XI-a omilie la *Facere*, Ioan Hrisostom spunea: „căci precum [...] la țărmurile mării sunt porturi, unde cei ce înoată, după ce au trecut multe valuri și s-au împotrivit suflărilor vânturilor, răsuflă puțin și iarăși se apucă să înoate. La fel și acum, la aceste patruzeci de zile. Li s-a dăruit aceste două zile ale săptămânii celor ce au primit să meargă pe drumul postului, ca să se odihnească puțin și trupul de ostenelele postului și

¹⁹ Idem, *Omilie care s-a zis pentru post în săptămâna a șasea a sfințelor Patruzeci de zile*, în *Puțul*, p. 101-102; idem, *Omilie la cuvântul ce zice: „Și era tot pământul o gură și o limbă tuturor”* (Fac. 10. 1), în *Puțul*, p. 319; idem, *Omilie ce s-a zis în Săptămâna Mare, care arată pentru care pricină se numește Săptămâna Mare/ despre cuvântul: „Lauda suflete al meu pe Domnul”* (Ps. 145, 1)/ *despre temnicerul de la fapte*, în *Puțul*, p. 567; idem, *Cuvânt la Cuvântul ce zice: „Și era tot pământul o gură și o limbă tuturor”* (Fac., 10, 1), în *Din ospățul stăpânului*, introducere, traducere, note și comentarii de Irineu Slătineanu, București, 1995, p. 124; idem, *Omiliile la Facere XXX, 1*, în *Scrieri*, partea întâi p. 380; idem, *Omiliile despre pocăință*, VI, în *Omiliile despre pocăință. Sf. Sofronie al Ierusalimului, Viața Sfintei Cuvioase Maria Egipteanca*, traducere din limba greacă veche de Dumitru Fecioru, București, 2006, p. 96.

²⁰ Idem, *Omiliile la Serafimi*, III, 2, în *Omiliile la Ana. Omiliile la David și Saul. Omiliile la Serafimi*, traducere din limba greacă veche și note de Dumitru Fecioru, București, 2007, p. 158 (în continuare *Omiliile la Ana...*); idem, *Lupta diavolului împotriva noastră*, în *Diavolul și magia*, traducere din limba greacă veche de Zanaida Anamaria Luca, București, 2002, p. 47 (în *Diavolul și magia*); idem, *Omilie care s-a rostit în Antiohia, în Biserica cea veche, la cuvântul Apostolului: „folosește puțin vin, pentru stomacul tău și pentru deseale tale slăbiciuni”* (I Tim. 5, 23), în *Puțul*, p. 137; idem, *Cele dintâi omilii la Facere*, IX, 2, traducere din limba greacă veche și note de Tănăsescu-Vlas, București 2004, p. 123-124; idem, *Lupta împotriva diavolului*, în *Diavolul și magia*, p. 44.

sufletul să se mângâie, care, după trecerea acestor două zile, să se apuce iarăși cu osârdie de această călătorie bună și folositoare. Și fiindcă astăzi este zi de răsuflare, îndemn dragostea voastră ca să păziți cu osârdie câștigurile pe care le-ați adunat din post, și puțin odihnindu-vă, să adăugați iarăși la cele mai înainte, și puțin câte puțin, agonisindu-vă o mare bogăție, așa să ajungeți la ziua Domnului, băgând corabia voastră cea duhovnicească plină în limanul Sfântului Praznic²¹.

În câteva omilii hrisostomice corabia îl poate imagina pe bețiv. În acest sens, într-una dintre *Omiliile la Matei*, Ioan Hrisostom afirma: „după cum o corabie, naufragiată de furtună, după ce a trecut furtuna rămâne cu paguba pricinuită de furtună, tot așa și bețivul. Și după cum corăbierii, în timpul furtunii, aruncă în mare mărfurile din corabie, tot așa și bețivul aruncă de la el toate faptele lui bune. De ar fi cu trupul și cu sufletul curat, de ar fi rușinos, priceput, blând, smerit, beția le aruncă pe toate acestea în oceanul fărădelegii. Dar după ce a fost aruncat totul afară, nu mai este nici o asemănare între corabie și bețiv. Corabia se ușurează după ce a aruncat încărcătura, dar bețivul se îngreunează și mai mult. În locul bogăției aceleia primește nisip, apă sărată și toate gunoaiile beției, care îneacă îndată corabia cu călători și cu cârmaci cu tot²²”.

Ioan Hrisostom a apelat la metafora corăbiei și atunci când a vrut să le arate enoriașilor săi ce se întâmplă cu cel ahtiat după bunurile materiale. Din omiliile sale se detașează ideea că niciodată credinciosul adevărat nu trebuie să se lase târât de lăcomie și să dorească mai mult decât are trebuință, întrucât va pierde totul. Astfel, cel lacom este asemănat cu o corabie în omiliile sale. Într-un *Cuvânt la Ziua Sfinților patruzeci de Mucenici*, Ioan Hrisostom spunea: „ceva asemănător poți să vezi la corăbii. Dacă ele sunt prea încărcate de mărfuri, se scufundă, iară dacă povara lor este măsurată, atunci ele aleargă cu ușurință peste valuri. Așa ni se întâmplă și nouă. De ai grămadit prea multă bogăție, se cere numai o mică furtună, sau o neizbutire neașteptată, și corabia ta se prăpădește împreună cu oamenii tăi (adică împreună cu sufletul tău). Iară

²¹ Idem, *Omilie despre faptul că trebuie să arătăm multă purtare de grijă pentru fapta bună, și să urmărim sfinților, care, fiind de aceeași fire cu noi, au lucrat-o cu dinadinsul/ despre faptul că de ne vom trândăvi, nu vom avea nici un cuvânt de îndreptare*, în *Puțul*, p. 477-478; idem, *Omilia la Facere XI, 2*, în *Scrieri*, partea întâi, p. 130.

²² Idem, *Omilia la Matei*, LII, 5, în *Scrieri*, partea a treia, (*Părinți și Scriitori Bisericești* 23), traducere, introducere, indici și note de Dumitru Fecioru, București, 1994, p. 669; idem, *Cateheze baptismale*, 13, traducere din limba greacă veche de Marcel Hanches, Sibiu, 2003, p. 87.

dacă tu strângi numai atîta avere cît îți este de trebuință, poate să vie și o furtună puternică, tu vei trece valurile cu ușurință”²³.

O altă valoare morală creștină exprimată prin intermediul metaforei corabiei este virginitatea, despre care Ioan Hrisostom a vorbit constant în predicile sale și căreia i-a dedicat un întreg tratat. Astfel, despre feciorie, fără a stabili o ierarhie a acesteia în raport cu căsătoria, Ioan Hrisostom spunea: „căsătoria este bine, și tocmai pentru aceasta e minunată fecioria, pentru că e mai bună decît ce este bun și este cu atît mai bună cu cît este mai bun căpitanul unei corăbii decît corăbierii, generalul decît soldații. Dar după cum, dacă omori vâslașii unei corăbii, scufunzi corabia, iar dacă îndepărtezi de pe câmpul de luptă pe soldați, dai legat pe general în mâinile dușmanilor, tot astfel și aici, dacă alungi căsătoria din rangul ei de vrednicie, ai desființat și slava fecioriei și ai coborât-o în rîndul celor mai mari păcate”²⁴. În tratatul *Despre feciorie* evidențind meritele spirituale și morale ale fecioriei, Ioan Hrisostom preciza: „fecioara este nevoită să călătorească toată viața pe mare ispitelor, să călătorească pe o mare fără porturi. Nici dacă s-ar ridica cea mai mare furtună, fecioarei nu îi este îngăduit să ancoreze corabia și să se odihnească. Pirații nu atacă pe corăbieri cînd corabia lor se află în apropierea unui oraș, sau a unui loc bun de ancorat, sau a unui port, căci s-ar primejdui zadarnic, dar dacă prind corabia în mijlocul mării, li se mărește îndrăzneala, pentru că nu-i nimeni prin apropiere să sară în ajutorul corăbierilor; pun totul în mișcare, fac tot ce pot și nu se lasă pînă ce nu omoară pe toți călătorii de pe corabie sau pînă ce nu sunt ei omorâți. Tot astfel și diavolul, acest groaznic pirat, pornește asupra fecioarei furtună mare, tulburare cumplită și vijelii cu neputință de îndurat; o zguduie din temelii, pentru ca, prin silă și forță, să-i distrugă corabia. Diavolul știe că fecioara nu poate să trăiască cu un bărbat, știe că trebuie să lupte neconținut, că trebuie să se războiască cu duhurile răutății tot timpul, pînă ce va debarca în portul cel neînvăluit al vieții veșnice”²⁵.

²³ Idem, *Cuvînt la la Ziua Sfinților patruzeci de Mucenici*, în *Omilia la Postul cel Mare*, p. 65; idem, *Omilie rostită cînd Saturnin și Aurelian au fost exilați, iar Gainas a ieșit din oraș; și despre iubirea de arginți*, 3, în *Despre desfătarea celor viitoare...*, p. 129.

²⁴ Idem, *Despre feciorie*, 10, în *Despre feciorie. Apologia vieții monahale. Despre creșterea copiilor*, traducere din limba greacă veche și note de Dumitru Fecioru, București, 2007, p. 18 (în continuare *Despre feciorie...*).

²⁵ Idem, *Despre feciorie*, 34, în *Despre feciorie...*, p. 52.

Și căsătoria este comparată cu o corabie. Căsătoria a fost mult prețuită de către Ioan Hrisostom. El motiva că Dumnezeu a instituit căsătoria pentru că aceasta „potolește furiile firii noastre, nu lasă ca oceanul să se frământa, ci ne ajută întotdeauna să ducem corabia în port”²⁶. Însă, în altă parte menționa: „căsătoria este un port, dar tot așa de bine ajunge și naufragiu, nu din pricina naturii sale, ci din pricina voinței celor ce se folosesc rău de ea. Bărbatul care-și duce căsnicia potrivit legilor ei găsește în căsnicie o ușurare a tuturor necazurilor ce le are în afară de casă, în oraș, pretutindeni, găsește în casă și nevasta lui scăpare! Dar bărbatul care-și duce căsnicia fără socoteală și la întâmplare, chiar de s-ar bucura de vreme senină în oraș, când se întoarce acasă dă de stânci și de naufragii”²⁷. În cea de-a VI-a omilie la *Facere*, Ioan Hrisostom spunea despre neînțelegerile în căsătorie că „după cum atunci când corăbierii se răscoală, călătorii sunt în primejdie, pentru că vasul se scufundă, tot așa și într-o căsnicie în care este neînțelegere între bărbat și femeie, e firesc ca răul să se întindă asupra tuturor celor din casă”²⁸. În sfârșit, în concepția lui Ioan Hrisostom, cei care se căsătoresc cu femei bogate sunt „întocmai ca negustorii cei nesățioși care scufundă corabia și pierd toată marfa, pentru că o încarcă cu mii și mii de poveri, pentru că pun în ea greutatea peste puterea ei, [...]”. Și, după cum acolo o mică izbitură de val scufundă corabia, tot așa și aici, o dată cu moartea înainte devreme a femeii, se duce și toată averea lui”²⁹.

Ioan Hrisostom s-a folosit de metafora corabiei și atunci când le-a vorbit enoriașilor despre desfrânare în predicile sale. În acest sens, într-una dintre *Omiliile la Serafimi*, el spunea: „după cum un căpitan de corabie nu este iertat când i se scufundă corabia în port, tot așa și bărbatul care, având tăria ce i-o dă căsătoria, sparge casa altuia sau se uită cu ochi poftitori la femeia altuia, nu găsește apărare nici în fața oamenilor, nici în

²⁶ Idem, *Omiliile la Facere*, XXI, 4, în *Scrieri*, partea întâi, p. 254.

²⁷ Idem, *(Tot) Despre defrânare*, 1, în *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie. Despre tăria credinței. Despre Propovăduirea Evangheliei și alte omilii*, traducere din limba greacă veche și note de Dumitru Fecioru, București, 2006, p. 176 (în continuare *Despre schimbarea numelor...*).

²⁸ Idem, *Omiliile la Facere*, LVI, 1, , în *Scrieri*, partea a II-a (*Părinți și Scriitori Bisericești* 22), traducere, introducere, indici și note de Dumitru Fecioru, București, 1989, p. 222.

²⁹ Idem, *Despre căsătorie*, 4, în *Despre schimbarea numelor...*, p. 199-200; idem, *Laudă lui Maxim și despre ce fel de soție să ne luăm*, 4, în *Cateheze maritale. Omilii la căsătorie*, traducere din limba greacă veche de Marcel Hancheș, Sibiu, 2006, p. 65.

fața lui Dumnezeu, de-ar spune de nenumărate ori că l-a silit plăcerea firii”³⁰.

Ascetismul, ca formă supremă de detașare de ispitele acestei lumi și de căutare a divinității,³¹ este o altă valoare morală care înainte de apariția creștinismului fusese ignorată. Ioan Hrisostom, el însuși fost pustnic, a avut un respect și o admirație deosebită pentru monahi, pe care-i menționează în repetate rânduri în predicile sale. Adeseori, monahul este comparat cu o corabie: „căci, spunea el în *Omilia a XXI-a din Comentariul la Epistola către Efeseni*, și de o bună alcătuire a corabiei și de cârmaci și de echipaj complet de marinari nu are nevoie vasul care stă tot timpul în port, ci acela care pretutindenea se află pe mare. Tot așa și cu cel din lume și cu monahul. Căci monahul stă ca într-un port nevăluit, având o viețuire lipsită de agitație și griji, străină de orice furtună. Pe când cel din lume este pururea pe mare și navighează în mijlocul mării, fiind luptat de valuri furioase”³².

Din exemplele evocate mai sus, se poate afirma că metafora corabiei în opera lui Ioan Hrisostom a fost unul dintre mijloacele cele mai penetrante ale transmiterii mesajului evanghelic, o cale foarte subtilă de a face cunoscute exigențele moralei creștine și de a-și convinge enoriașii de a le pune în practică. Astfel, metafora corabiei, procedeu al oratoriei clasice, a ajuns ca în opera lui Ioan Hrisostom să îmbine armonios două preocupări care i-au obsedat întotdeauna pe părinții Bisericii: elocvența și adevărul de credință.

³⁰ Idem, *Omilii la Serafimi*, III, 3, în *Omilii la Ana...*, p. 160.

³¹ Nelu Zugravu, *op. cit.*, p. 47.

³² Ioan Gură de Aur, *Omilia XXI din Comentariul la Epistola către Efeseni*, 2, în *Omilii și cuvântări despre educația copiilor*, traducere din limba greacă veche de Marcel Hancheș, Timișoara, 2005, p. 112; idem, *Tinerii și Sfânta Scriptură*, în *Părinți, copii și creșterea lor*, traducere din neogreacă de Zenaida Anamaria Luca, p. 29-30; idem, *Omilii la săracul Lazăr*, III, 1, în *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și providență. Despre rugăciune. Despre viețuirea după Dumnezeu*, traducere din limba greacă veche și note de Dumitru Fecioru, București, 2005, p. 69; idem, *Apologia vieții monahale*, 11, în *Despre feciorie. Apologia vieții monahale. Despre creșterea copiilor*, traducere din limba greacă veche și note de Dumitru Fecioru, București, p. 276; idem, *Către același Teodor*, 1, în *Despre feciorie. Apologia vieții monahale. Despre creșterea copiilor*, traducere din limba greacă veche și note de Dumitru Fecioru, București, 2007, p. 386.

Abstract

FEW MEANINGS OF THE METAPHOR OF THE SHIP IN
CHRYSOSTHOM'S WRITINGS

During the fourth century, Christianity succeeded to change the morality of a fairly large number of individuals, but it still failed to transform the public morals of society. Evangelical morality was far from being experienced by the society of the late antiquity period. Hence the wish of preachers of those times to turn it into a reality, to change habits and to urge the people to practice Christian virtues. For this, preachers used forms, motifs and traditional techniques specific to pagan culture. These also include the metaphor.

As with many Greek and Latin ecclesiastical writers of the fourth century, and without diminishing the contents of the Gospel message, John Chrysostom often used in his sermons the metaphor of the ship in order to highlight the truths of Christian faith, to make them more accessible to the understanding of his hearers and to determine his listeners to change their immoral way of living. Therefore, this study aims to analyze ideas, facts, the Christian moral virtues, and also vices expressed in Chrysostom's writings by the metaphor of the ship. These are: fasting, drunkenness, greed, virginity and celibacy as a "paradigm of salvation", a stronger sense of solidarity inside the family, lust, and asceticism.